

2022

M.A. (Economics) Third Semester
MAECO-302: Indian Economic Issues-I
(In all mediums)

Time allowed: 3 Hours

Max. Marks: 80

NOTE: Attempt five questions in all, including Question No. 1 which is compulsory and selecting one question from each Unit.

x-x-x

I. Answer any ten of the following in 25-30 words each:-

- a) Structural changes during pre-independence period.
- b) Indian economy in 1947-48.
- c) Commercialization of agriculture.
- d) Need for second generation reforms
- e) Labour force growth
- f) Main and marginal workers
- g) Multidimensional poverty Index
- h) Interstate disparities since 1991
- i) Agricultural diversification
- j) Regional imbalances in Indian agriculture.
- k) Role of secondary agriculture.
- l) Structural change in Indian industry.
- m) Features of Indian economy in 1991.
- n) Globalization and liberalization
- o) Areas reserved for public sector.

(10×2)

UNIT – I

- II. a) Discuss the structural breaks in the growth of Indian economy in the pre-reforms era in brief.
- b) Discuss the performance of Indian economy in the 1980s leading to eco crisis of 1990-91. (15)

- III. Analyse the progress of Indian economy during the post-reforms era. (15)

UNIT – II

- IV. Explain changes in occupational structure of Indian economy since 1950-51 and factors responsible for these. (15)

- V. Describe extent nature and causes of unemployment in India. Discuss major government programmes to tackle the problem. (15)

UNIT – III

- VI. Discuss the growth of agriculture sector in India with special reference to declaration of nineties. What policy changes have been made thereafter? (15)

- VII. Define food security. Discuss working of food security programme in India and its problems. (15)

UNIT – IV

- VIII. Describe various methods of privatization and discuss Indian experience of privatization policy in the post reforms era. (15)

- IX. a) Explain features of New Industrial Policy of 1991 in brief.
- b) Write a short note in the growth of India manufacturing sector since 1991. (15)

x-x-x

(Hindi and Punjabi versions enclosed)

P.T.O.

(2)

ਨੋਟ: ਕਿਹੀਂ ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਕੇ ਉਤਰ ਦੇ। ਪ੍ਰਤ੍ਯੇਕ ਭਾਗ (1-4) ਸੇ
ਏਕ-ਏਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾ ਚਯਨ ਕਰੇ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ-1 ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ।

**_*_

- ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਮੇਂ ਸੇ ਕਿਹੀਂ ਦਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ (ਪ੍ਰਤ੍ਯੇਕ) ਕਾ ਉਤਰ 25-30
ਸ਼ਬਦਾਂ ਮੇਂ ਦੀਯੋ:—
(ਕ) ਸਵਤੰਤ੍ਰਤਾ ਪੂਰਵ ਅਵਧਿ ਕੇ ਦੌਰਾਨ ਸਰਚਨਾਤਮਕ ਪਰਿਵਰਤਨ।
(ਖ) 1947-48 ਮੇਂ ਭਾਰਤੀਯ ਅਰਥਵ੍ਯਵਸਥਾ।
(ਗ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕਾ ਵ੍ਯਾਵਸਾਯੀਕਰਣ।
(ਘ) ਦੂਸਰੀ ਪੀਢੀ ਕੇ ਸੁਖਾਰੋਂ ਕੀ ਆਵਸ਼ਯਕਤਾ।
(ਙ) ਸ਼ਰਮ ਬਲ ਵ੍ਰੱਧਿ।
(ਚ) ਮੁਖ੍ਯ ਔਰ ਸੀਮਾਂਤ ਸ਼ਰਮਿਕ।
(ਛ) ਬਹੁਆਯਾਮੀ ਗਰੀਬੀ ਸੂਚਕਾਂਕ।
(ਜ) 1991 ਕੇ ਬਾਦ ਸੇ ਅੰਤਰਰਾਜ੍ਯੀਯ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ।
(ਝ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਵਿਕਿਸ਼ੀਕਰਣ।
(ਞ) ਭਾਰਤੀਯ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਮੇਂ ਸ਼ੇਤ੍ਰੀਯ ਅਸੰਤੁਲਨ।
(ਟ) ਦ੍ਰਿਤੀਯਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕੀ ਮੁਸ਼ਿਕਾ।
(ਠ) ਭਾਰਤੀਯ ਉਦਯੋਗ ਮੇਂ ਸਰਚਨਾਤਮਕ ਪਰਿਵਰਤਨ।
(ਡ) 1991 ਮੇਂ ਭਾਰਤੀਯ ਅਰਥਵ੍ਯਵਸਥਾ ਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ।
(ਢ) ਵੈਸ਼ਵੀਕਰਣ ਔਰ ਉਦਾਰੀਕਰਣ।
(ਣ) ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਕੇ ਲਿਏ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ੇਤ੍ਰ।

ਭਾਗ-1

- (ਕ) ਪੂਰਵ-ਸੁਖਾਰ ਯੁਗ ਮੇਂ ਭਾਰਤੀਯ ਅਰਥਵ੍ਯਵਸਥਾ ਕੇ ਵਿਕਾਸ ਮੇਂ
ਸਰਚਨਾਤਮਕ ਵਿਰਾਸਤ ਕੀ ਸੰਖੇਪ ਮੇਂ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਯੋ।
(ਖ) 1947-48 ਕੇ ਦਸ਼ਕ ਮੇਂ ਭਾਰਤੀਯ ਅਰਥਵ੍ਯਵਸਥਾ ਕੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਾ
ਵਰਣਨ ਕੀਯੋ ਜਿਸਕੇ ਕਾਰਣ 1991-92 ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਗ
ਸੰਕਟ ਆਯਾ।
- ਸੁਖਾਰੋਂ ਕੇ ਉਤਰ ਕੇ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤੀਯ ਅਰਥਵ੍ਯਵਸਥਾ ਕੀ ਪ੍ਰਗਤਿ ਕਾ
ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਯੋ।

ਭਾਗ-2

- 1947-48 ਕੇ ਬਾਦ ਸੇ ਭਾਰਤੀਯ ਅਰਥਵ੍ਯਵਸਥਾ ਕੇ ਵ੍ਯਾਵਸਾਯਿਕ ਢਾਂਚੇ
ਮੇਂ ਬਦਲਾਵ ਔਰ ਇਸਕੇ ਲਿਏ ਜਿੰਮੇਦਾਰ ਕਾਰਕਾਂ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਯੋ।
- ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਬੇਰੋਜਗਾਰੀ ਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਔਰ ਕਾਰਣਾਂ ਕਾ ਵਿਸਤਾਰਪੂਰਵਕ ਵਰਣਨ
ਕੀਯੋ। ਸਮਸ੍ਯਾ ਸੇ ਨਿਪਟਰੇ ਕੇ ਲਿਏ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰ੍ਯਕ੍ਰਮਾਂ ਪਰ
ਚਰਚਾ ਕੀਯੋ।

ਭਾਗ-3

- ਨੌਬੇ ਕੇ ਦਸ਼ਕ ਕੀ ਸ਼ੋਧਣਾ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਮੇਂ ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਸ਼ੇਤ੍ਰ
ਕੇ ਵਿਕਾਸ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਯੋ। ਇਸਕੇ ਬਾਦ ਕ੍ਯਾ ਨੀਤਿਗਤ ਬਦਲਾਵ
ਕਿਏ ਗਏ ਹਨ?
- ਖਾਦ ਸੁਰੱਖਾ ਕੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖਿਏ। ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਖਾਦ ਸੁਰੱਖਾ ਕਾਰ੍ਯਕ੍ਰਮ
ਕੀ ਕਾਰ੍ਯਪ੍ਰਣਾਲੀ ਔਰ ਇਸਕੀ ਸਮਸ੍ਯਾਵਾਂ ਕੀ ਵਿਵੇਚਨਾ ਕੀਯੋ।

ਭਾਗ-4

- ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਕੇ ਵਿਭਿੰਨ ਤਰੀਕ੍ਹਾਂ ਕਾ ਵਰਣਨ ਕੀਯੋ ਔਰ ਸੁਖਾਰੋਂ ਕੇ ਬਾਦ
ਕੇ ਯੁਗ ਮੇਂ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਨੀਤਿ ਕੇ ਭਾਰਤੀਯ ਅਨੁਸ਼ਯੋਗ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ
ਕੀਯੋ।
- (ਕ) 1991 ਕੀ ਨਵੀਂ ਔਰਯੋਗਿਕ ਨੀਤਿ ਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਸੰਖਿਪਤ
ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਯੋ।
(ਖ) ਭਾਰਤ ਕੇ ਵਿਨਿਰਮਾਣ ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਕੇ ਵਿਕਾਸ 1991 ਪਰ ਸੰਖਿਪਤ ਟਿੱਪਣੀ
ਲਿਖਿਏ।

**_*_

(3)

ਨੋਟ: ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਭਾਗ (1-4)
ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰਿਆਂ
ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

**_*_

- ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ (ਹਰ ਇੱਕ) ਦੇ
ਉਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:—
(ੳ) ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਢਾਂਚਾਗਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ।
(ਅ) 1947-48 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ।
(ੲ) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਵਪਾਰੀਕਰਨ।
(ਸ) ਦੂਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ।
(ਹ) ਕਿਰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਾਧਾ।
(ਕ) ਮੁੱਖ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਰਮਚਾਰੀ।
(ਖ) ਬਹੁ-ਆਯਾਮੀ ਗਰੀਬੀ ਸੂਚਕਾਂਕ।
(ਗ) 1991 ਤੋਂ ਅੰਤਰਰਾਜੀ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ।
(ਘ) ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ।
(ਙ) ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰੀ ਅਸੰਤੁਲਨ।
(ਚ) ਸੈਕੰਡਰੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਿਕ।
(ਛ) ਭਾਰਤੀ ਉਦਯੋਗ ਵਿੱਚ ਢਾਂਚਾਗਤ ਤਬਦੀਲੀ।
(ਜ) 1991 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ।
(ਝ) ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਅਤੇ ਉਦਾਰੀਕਰਨ।
(ਞ) ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਖੇਤਰ।

ਭਾਗ-1

- (ੳ) ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਢਾਂਚਾਗਤ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਪੂਰਵ-
ਸੁਧਾਰ ਯੁੱਗ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
(ਅ) 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ
ਜਿਸ ਨਾਲ 1990-91 ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਕਟ ਪੈਦਾ ਹੋਏ।

- ਸੁਧਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ
ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-2

- 1950-51 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਆਏ
ਬਦਲਾਅ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਜਗਾਰੀ ਦੀ ਹੱਦ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ
ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-3

- ਨੌਬੇ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਸੋਧਣਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ
ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ
ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ?
- ਭੋਜਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੋ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ
ਕੰਮਕਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-4

- ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ
ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਨੀਤੀ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਅਨੁਸ਼ਯੋਗ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- (ੳ) 1991 ਦੀ ਨਵੀਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ
ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
(ਅ) ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਾਧੇ 1991 ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

**_*_